

Rzeźba "Strusie"

Konserwacja rzeźby „Strusie” Andrzeja Czarnoty w Czeladzi

W 2023 roku przeprowadzone zostały prace konserwatorskie przy współczesnej rzeźbie „Strusie” w Czeladzi. Inwestorem było miasto, które uzyskało dofinansowanie z programu własnego Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku pn. Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej – 2023, pochodzących z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Rzeźba zlokalizowana jest na terenie niewielkiego skweru przy ul. Stanisława Staszica (AK 94) drogi łączącej Sosnowiec - Będzin - Czeladź - Siemianowice Śląskie - Bytom. Usytuowana przy skrzyżowaniu - rozwidleniu z ulicą Bytomską, w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Brynica. Rzeźba znajduje się w otoczeniu zieleni wysokiej.

Rzeźba powstała w 1998 roku. Jej projektantem i wykonawcą był regionalny artysta związany z Sosnowcem Andrzej Czarnota. Miasto Czeladź jako inwestor podpisało stosowną umowę z artystą – wykonawcą na wykonanie rzeźby według zakresu, który został sporządzony przez autora.

Autor rzeźby - Andrzej Czarnota urodził się w Sosnowcu, ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Katowicach, a następnie Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie, dyplom uzyskał w 1987 roku. Otrzymał I nagrodę za projekt form przestrzennych w ramach konkursu, a następnie wykonał rzeźbę „Strusie” dla Czeladzi w 1998 r. Drugą rzeźbę „Drzewo radości” wykonał dla Teatru Małego w Tychach w 1996 (rzeźba nie istnieje). Na wystawie w galerii „Extravagance” eksponowana była jego kolejna rzeźba „Ikar”. Andrzej Czarnota był związany z galerią „Extravagance” w Sosnowcu, zajmował się malarstwem sztalugowym, rzeźbą, instalacjami oraz edukacją artystyczną. Brał udział w wielu wystawach indywidualnych i zbiorowych. W 1998 roku był laureatem Artystycznej Nagrody Miasta Sosnowca. Zmarł w 2014 roku.

Rzeźba „Strusie” stanowi ważny element plastyczny w przebiegu głównej arterii komunikacyjnej, jest elementem ikonicznym dla miasta i posiada charakter dobrej sztuki w przestrzeni publicznej. Od momentu jej instalacji w 1998 roku, przez okres 24 lat, stała się jednym z symboli miasta.

Jest to rzeźba pełna, wolnostojąca, posadowiona na niewielkim okrągłym cokole. Rzeźba jest tak zakomponowana, że posiada trzy osie oglądu przypisane pobliskim trasom komunikacyjnym. Realizacja ta przynależy do rzeźby animalistycznej i przedstawia "Strusie". Ptaki są przedstawione w ponadnaturalnej wielkości i posiadają stylizowane sylwetki. Trzy strusie posiadają wspólny tułów i krzyżujące się nogi oraz długie szyje ze skierowanymi w trzy strony głowami. Cokół okrągły, licowany kamieniem o fakturze rwanej. Na cokole osadzona jest tabliczka ANDRZEJ CZARNOTA 1998. Wokół cokołu wyznaczony jest krąg do nasadzeń kwiatowych.

Rzeźba została wykonana metalu i tworzywa sztucznego. Konstrukcję stanowi szkielet z prętów i rur stalowych, spawanych. Głowy ptaków oraz szyje są złożone z prętów zbrojeniowych i odpowiednio przyciętych arkuszy blachy. Tułów ptaków został wykonany jako forma owalna o mocno rozbudowanej powierzchni. Materiałem jakim posłużył się autor było tworzywo sztuczne - żywica epoksydowa Epidian 5 z utwardzaczem, nakładany na osnowę z siatki zbrojącej - tkaniny szklanej. Zarówno korpus z tworzywa sztucznego jak i metalowe elementy zostały pokryte farbą przeznaczoną do malowania karoserii samochodów. Rzeźba była zabrudzona ciemnymi nawarstwieniami (brudem atmosferycznym), który zestalił się tworząc skorupę. Część rzeźby w szczególności korpusu była pokryta zielonymi nawarstwieniami

będącymi nalotami biologicznymi (glony i porosty). W dolnej części zaobserwowano rdzawe zacieki będące efektem procesów korozji stali. Korpus z tworzywa sztucznego posiadał siatkę niedużych pęknięć (włosowatych), które przebiegały różnokierunkowo oraz kilka niewielkich dziur, przez które woda przedostawała się do wnętrza korpusu. Elementem newralgicznym był styk metalowych rur (nóg) z korpusem, w obrębie którego znajdowały się duże nawarstwienia korozyjne stali. Elementy stalowe częściowo pokryte były rdzawymi plamami korozyjnymi, część farby była złuszczona i odspojona od podłoża. Natomiast cokół był pokryty szarymi nawarstwieniami pochodzenia atmosferycznego, zielonymi nalotami (glony, porosty i mchy).

Interesującym problemem konserwatorskim i technologicznym wydaje się konserwacja tworzywa sztucznego, z którego został sporządzony korpus rzeźby. Tworzywa sztuczne są obecne w procesach artystycznych od czasu ich wynalezienia. Znamienne jest, iż w 1938 roku w kaplicy pałacowej pw. Opatrzności Bożej w Kończycach Wielkich, zostały zainstalowane dwa witraże – przeźroczyste okienne wykonane z najnowocześniejszego materiału jakom był w owym czasie plexiglas. Plexiglas ów został dostarczony przez firmę Röhm & Haas z Darmstadt i jest to niewątpliwie pierwsza realizacja artystyczna z tworzywa sztucznego na terenie Polski. Żywice epoksydowe, w tym Epidian 5, znalazły dość szerokie zastosowanie we współczesnej plastyce, w szczególności w rzeźbie. Używa się ich z powodzeniem jako formy do odlewania, jako skorupy, jako drobne detale, płaskorzeźby oraz duże i złożone kompozycje przestrzenne. W Polsce żywice epoksydowe produkowane były i są nadal produkowane pod nazwą „Epidian”. Materiały te zostały opracowane w Instytucie Tworzyw Sztucznych w Warszawie, a produkowany od 1958 roku w Zakładach Chemicznych w Sarzynie. Epidian otrzymuje się w wyniku reakcji polikondensacji, po zmieszaniu z utwardzaczem, na skutek reakcji chemicznej - poliaddycji, ciecz podstawowa przekształca się w ciało stałe, nietopliwe i nierozpuszczalne. Epidian 5 jest to małowiskotowa żywica epoksydowa, którą można modyfikować w dość dużym zakresie w zależności od potrzeb i pomysłów artystycznych. Materiał ten cieszył się dużą popularnością wśród artystów rzeźbiarzy szczególnie od końca lat 60. tych XX wieku. Na terenie Górnego Śląska powstało kilkanaście rzeźb plenerowych, pomnikowych i sakralnych wykonanych w technologii tworzywa sztucznego – Epidianu 5, modyfikowanego różnymi wypełniaczami. Do najciekawszych przykładów możemy zaliczyć: rzeźby Andrzeja Szczepańca „Matka z dzieckiem” z Chorzowa, „Rzeźba plenerowa” z terenu Parku Śląskiego w Chorzowie, „Wenus z bufetowa” (zniszczona) i „Śniadanie na trawie” z Katowic; rzeźby Gerarda Grzywaczyka „Pomnik bohaterskich harcerzy Chorzowa”, rzeźba „pomarańczowa” na terenie OSiR Skałka w Świętochłowicach, rzeźby Zbigniewa Cierniaka „Kolarze” z terenu Parku Śląskiego w Chorzowie.

Prace konserwatorskie przy rzeźbie „Strusie” prowadziła Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki ARS CATHOLICA- 4 ART z Chorzowa, pod kierunkiem konserwatorki zabytków dr Anny Zadory. Kluczowymi problemami była konserwacja epidianowego korpusu rzeźby oraz konserwacja stali na styku z korpusem. Konserwacja tworzyw sztucznych w tym Epidianu 5 jest stosunkowo mało rozpoznaną dziedziną refleksji naukowej oraz badawczej. W zakresie prac przyjęto stosowanie tożsamyh materiałów do wypełnienia drobnych rys (sklejenia ich) oraz uzupełnienia większych ubytków. Siatkę spękań wypełniano więc płynną żywicą epoksydową, natomiast większe ubytki szpachlami z ewentualnym zbrojeniem matami z włókna szklanego. Do Kity po wysezonowaniu następnie można było obrabiać plastycznie poprzez szlifowanie. Dodatkowo górna powierzchnię rzeźby narażoną na długo zalegający śnieg lub deszcz pokryto cienką warstwą żywicy Epidian 5. Rekonstrukcję bardzo ciekawej warstwy malarskiej wykonano lakierami samochodowymi firmy Spectral, nanosząc je pistoletem malarskim oraz pędzlem. Ostateczną warstwę zabezpieczającą lakieru bezbarwnego tej samej firmy naniesiono pistoletem malarskim. Prace malarskie pod względem plastycznym były konsultowane z żoną artysty, również plastyczką panią Ewą Czarnotą. Tak przeprowadzona konserwacja korpusu rzeźby „Strusie” jest jednym z niewielu działań specjalistycznych w zakresie konserwacji tworzywa sztucznego. Konserwacja owej rzeźby ma na celu zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym rzeźby należącej do dziedzictwa kulturowego sztuki współczesnej.

Ryszard Szopa

Rzeźba przed konserwacją

Fragment korpusu z widocznymi warstwami korozji i spękań oraz ubytków w obrębie korpusu

Widoczne pęknięcia, zabrudzenia i nawarstwienia biologiczne (porosty)

Rzeźba "Strusie"

20 grudnia 2023 9 zdjęć

[Rzeźba "Strusie"](#)

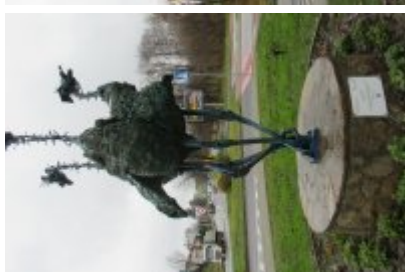
[Rzeźba "Strusie"](#)

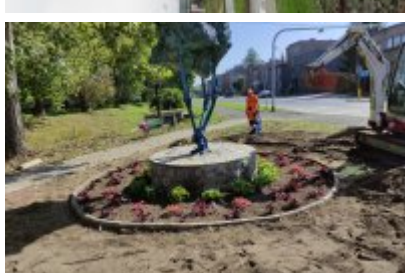
[Rzeźba "Strusie"](#)

[Rzeźba "Strusie"](#)

[Rzeźba "Strusie"](#)

[Rzeźba "Strusie"](#)

Rzeźba "Strusie"

Rzeźba "Strusie"

Rzeźba "Strusie"

Miesięcznik samorządowy

KWIECIEŃ 2023 nr 4/356

Wydawca: Urząd Miasta Czeladź

ISSN 1234-4966

bezpłatny

Echo CZELADZI

PAWEŁCZYKA

Wielkie otwarcie Stadionu im. Józefa Pawełczyka

Fot. Łukasz Strojniak

Rzeźba „Strusie”
znów stanie się
atrakcją Czeladzi

Kwiecień pod znakiem
sukcesów i rozgrywek
sportowych

Zagłosuj na Cechownię
w ogólnopolskim
konkursie

CUSiAL – inne spojrzenie na pomoc społeczną

Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku oraz Mi-
nisterstwo Kultury i Dziedzictwa Narodo-
wego w grudniu ubiegłego roku ogłosiło kolejną
edycję programu pn. „Rzeźba w przestrzeni pu-
blicznej dla Niepodległej”. Jest to pierwszy w Pol-
sce program dotacyjny przeznaczony na inwestycje
w zakresie realizacji form rzeźbiarskich
w przestrzeni publicznej. Trwałym efektem reali-
zacji programu – zdaniem organizatorów – bę-
dzie grupa obiektów rzeźbiarskich autorstwa wy-
bitnych twórców, zrealizowanych na wysokim
poziomie artystycznym, umieszczonych w prze-
strzeniach publicznych. Równie istotna dla zało-
żeń projektu jest próba dokonania zmiany myśle-
nia o wspólnej przestrzeni.

Na konkurs dotacyjny ogłoszony przez tę jedną
z najbardziej prestiżowych instytucji zajmują-
cych się promocją współczesnej rzeźby pol-
skiej, swoje propozycje zgłosiło 106 podmio-
tów z całej Polski. Przeznaczoną na ten cel
kwotę 4 mln zł rozdysponowano wśród 27 naj-
wartościowszych projektów. W tym gronie zna-
lazł się wniosek dotyczący konserwacji rzeźby
„Strusie” autorstwa **Andrzeja Czarnoty**, przy-
gotowany przez **Ryszarda Szopę** Miejskiego
Konservatora Zabytków w Czeladzi i dr **Annę
Zadórę** – konserwatora dzieł sztuki. Na ten cel
Czeladź otrzymała 55 tys. zł dotacji. Całkowity
koszt konserwacji rzeźby szacowany jest na oko-
ło 65 tys. złotych. Warto zauważyć, że z woje-
wództwa śląskiego dotację, prócz Czeladzi,
otrzymała tylko Ruda Śląska na konserwację
rzeźby „Ptaki” oraz Muzeum Miejskie w Żo-
rach na projekt „Ławeczka Bimlera. Porozma-
wiamy o tożsamości”.

„Strusie” to rzeźba neutralna pod względem ko-
notacji historycznych i politycznych, czysta kre-
acja artystyczna posadowiona w przestrzeni pu-
blicznej. To także interesujący reprezentant trendów
w sztuce współczesnej połowy lat 90. minionego
wieku.

Czeladzkie „Strusie” ekspozowane są w prze-
strzeni publicznej miasta przy ulicy Staszica,
przy skrzyżowaniu z ulicą Bytomską, na skwerze
przy ważnej arterii komunikacyjnej prowadzącej
z Będzina przez Czeladź do Siemianowic Ślą-
skich i Bytomia.

Autorem dwupółmetrowej rzeźby był Andrzej
Czarnota (1960–2014) – artysta plastyk związany
z Sosnowcem, absolwent Akademii Sztuk
Pięknych w Krakowie. Jego praca została wyróż-
niona pierwszą nagrodą w konkursie ogłoszo-
nym przez Urząd Miasta w 1997 roku na rzeźbę
plenerową (w konkursie uczestniczyli również

Czeladzkie „Strusie” docenione

inni wybitni rzeźbiarze – Zygmunt Brachmański
i Jacek Kiciński). Artysta zajmował się malar-
stwem sztalugowym, rzeźbą, tworzył instalacje
oraz prowadził edukację artystyczną. Do zna-

nych rzeźb plenerowych zaliczyć można także
nieistniejące już obiekty rzeźbiarskie jak „Drze-
wo życia” czy „Ikar”.

„Strusie” są jedyną rzeźbą Andrzeja Czarnoty
zachowaną w przestrzeni miejskiej. Przedsta-
wiają stylizowane sylwetki trzech ptaków – stru-
si, połączone wspólnym korpusem. Można od-
nieść wrażenie, że głowy posiadają trzy osie,
a ptaki spoglądają w różne strony, dlatego są za-
uważalne z różnych kierunków. Korpus wyko-
nany jest z żywicy epoksydowej, natomiast po-
zostałe części ciała ze stali (druły i pręty oraz
blachy wyginane). Całość jest spawana i malowa-
na farbami antykorozyjnymi i osadzona na co-
kole w kształcie okręgu.

Konserwacji wymaga zarówno sylwetka ptaków,
jak i cokół.

Po zakończeniu prac konserwatorskich i wyko-
naniu odpowiedniej aranżacji otoczenia planuje-
my przygotowanie akcji promocyjnej, której za-
daniem będzie uświadamianie mieszkańcom
Czeladzi wartości artystycznej i estetycznej, jaką
prezentuje rzeźba. Ponadto „Strusie” mogą stać
się znakomitą pretekstem do rozmów o współ-
czesnej rzeźbie, a reprezentantów tego rodzaju
twórczości w naszym mieście nie brakują, że
wspomnę chociażby dzieła wybitnych artystów
jak Bronisław Chromy, Lidia Szwiercowa, Jacek
Kiciński, Eugeniusz Samek czy Tomasz Wenklar
reprezentant młodego pokolenia twórców – ko-
mentuje Ryszard Szopa.

Tego rodzaju obiekty rzeźbiarskie są niezwykle
rzadkością w przestrzeniach miejskich, i w tym
kontekście czeladzkie „Strusie” są rzeźbą unika-
tową w skali regionu i kraju. Zakrojona na szeroką
skalę akcja promująca nie tylko rzeźbę, ale
także ich twórcę spowoduje, że to znakomite
dzieło stanie się istotnym akcentem w budowa-
niu tożsamości miasta, a nazwisku Andrzeja Czarnoty
– artysty przed laty mocno związanego ze
środowiskiem artystycznym Czeladzi i Zagłę-
bia – oraz jego twórczości zostanie przywrócone
należne miejsce w artystycznym pantheonie mia-
sta, wszak był artystą uznanym w kraju, ale swo-
je prace kilkakrotnie prezentował w galerii sztuki
prowadzonej w tamtym czasie przez SDK
„Odeon”.

WIESŁAWA KONOPELSKA

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

RZEŻBA W PRZESTRZENI
PUBLICZNEJ
DLA NIEPODLEGŁEJ 2023

CENTRUM
RZEŻBY
POLSKIEJ

Uda się uratować figurę Maryi Panny

Przydrożna kapliczka przy ulicy Będzińskiej
stoi w tym miejscu od 124 lat. W 1898 roku
ufundowali ją – jak głosi inskrypcja – „Na cześć
i chwałę Maryi Panny. Obywatele Czeladzi”. Kap-
liczkę tworzy wykonany z wapienia okazały
krzyż z odlaną w cynku postacią Chrystusa,
a w umieszczonej poniżej niszy posadowiona zo-
stała figura Maryi Panny. Całość wykonano w za-
kładzie E. Broniszewskiego w Sosnowcu. W 2007
roku zabytkowa kapliczka została poddana kon-
serwacji.

Z początkiem marca tego roku uległa zniszcze-
niu – najprawdopodobniej wskutek silnego pory-
wu wiatru z niszy wypadła figura Maryi. – Trudno
jednak powiedzieć, czy była to rzeczywista przy-
czyna tej dewastacji – okoliczności ustala policja.
Figura była dość okazałych rozmiarów – miała
około 80–90 cm wysokości. Być może była źle
zakotwiona, albo odspoiła się od podłoża. Na ra-

zie przyczyn nie znamy – skomentował wydarze-
nie **Ryszard Szopa**, Miejski Konservator Zabyt-
ków w Czeladzi.

Zniszczoną rzeźbę trzeba będzie ponownie pod-
dać zabiegom konserwatorskim. – Uszkodzenia
kamiennej figury są dość łatwe do naprawy, bo-
wiem zostały zabezpieczone wszystkie oderwane
części. Skorzystamy z okazji i przeprowadzimy
renowację tej zabytkowej figury – powiedział
burmistrz **Zbigniew Szaleniec**.

Szacunkowy koszt renowacji i konserwacji figury
wyniesie około 10 tys. zł. Niestety, piaskowiec
jest kruchym i podatnym na warunki atmosferycz-
ne materiałem rzeźbiarskim. Skoro jednak kaplicz-
ka ta – jedna z perełek wśród czeladzkich obiek-
tów zabytkowych – towarzyszy przejeżdżającym
ulicą Będzińską od ponad wieku, trzeba mieć na-
dzieję, że będzie tam stała jeszcze przez wiele lat.

(wk)

Dofinansowano ze środków programu własnego

Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku

pn. Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej – 2023

pochożących z budżetu

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Konserwacja rzeźby „Strusie” w Czeladzi

Wartość dofinansowania: 55 000.00 zł.

Całkowity koszt inwestycji: 65 000.00 zł.

Rzeźba „Strusie” autorstwa Andrzeja Czarnoty powstała w 1998 roku. Jest to rzeźba plenerowa, animalistyczna i przedstawia trzy strusie. Ekspozowana w warunkach zewnętrznych uległa korozji, a jej stan stale się pogarszał. Prace konserwatorskie mają na zadanie zabezpieczyć rzeźbę przed agresywnymi czynnikami zewnętrznymi i przywrócić rzeźbie pierwotne walory plastyczne. Istotnym elementem prac jest również popularyzacja sztuki współczesnej – rzeźby w przestrzeni publicznej oraz edukacja artystyczna.

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

RZEŻBA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ
DLA NIEPODLEGŁEJ 2023
program własny Centrum Rzeźby Polskiej

CENTRUM
RZEŻBY POLSKIEJ

Rzeźba "Strusie"

kategoria: **Powiązane pliki** [2]

format	Nazwa pliku	Data publikacji	Rozmiar	Pobierz
pdf	Czeladź rzeźba Strusie artykuł konserwacja.pdf	23-12-20 08:26	544.83KB	pobierz plik: Czeladź rzeźba Strusie artykuł konserwacja.pdf
pdf	Strusie w Czeladzi prezentacja.pdf	23-12-20 08:49	2.62MB	pobierz plik: Strusie w Czeladzi prezentacja.pdf